YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
30 päivänä huhtikuuta 1998 *

Yhdistetyissä asioissa C-377/96—C-384/96,

jotka Belgian Cour de Cassation on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa

August De Vriendt

vastaan

Rijksdienst voor Pensioenen (C-377/96),

ja

Rijksdienst voor Pensioenen

vastaan

René Van Looveren (C-378/96),

ja

Rijksdienst voor Pensioenen

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti ja ranska.

vastaan

Julien Grare (C-379/96),

ja

Rijksdienst voor Pensioenen

vastaan

Karel Boeykens (C-380/96),

ja

Rijksdienst voor Pensioenen

vastaan

Frans Serneels (C-381/96),

ja

Office national des pensions (ONP)

vastaan

Fredy Parotte (C-382/96),

ja

Office national des pensions (ONP)

vastaan

Camille Delbrouck (C-383/96),

ja

Office national des pensions (ONP)

vastaan

Henri Props (C-384/96),

ennakkoratkaisun miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24) 7 artiklan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja H. Ragnemalm (esittelevä tuomari) sekä tuomarit R. Schintgen, G. F. Mancini, J. L. Murray ja G. Hirsch,

julkisasiamies: S. Alber,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Office national des pensions (Rijkdienst voor Pensioenen), edustajanaan hallintovirkamies Gabriel Perl,

— Karel Boeykens, edustajinaan asianajaja René Bützler, Bryssel, ja asianajaja Lieven Lenaerts, Antwerpen,

— Belgian hallitus, asiamiehenään terveys- ja eläkeasiainministeri Marcel Colla,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja Pieter Jan Kuijper ja oikeudellisen yksikön virkamies Marie Wolfcarius,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Office national des pensionsin, edustajanaan neuvonantaja Jan C. A. De Clerck, Belgian hallituksen, asiamiehenään ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministeriön pääneuvonantaja Jan Devadder, ja komission, asiamiehinään Pieter Jan Kuijper ja Marie Wolfcarius, 27.11.1997 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.1.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Belgian Cour de Cassation on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 4.11.1996 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 27.11.1996, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme ennakkoratkai-

sukysymystä miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24; jäljempänä direktiivi) 7 artiklan tulkinnasta,

2 Nämä kysymykset on esitetty eläkkeiden laskemista koskevissa asioissa, joissa asianosaisina ovat De Vriendt (C-377/96), Van Looveren (C-378/96), Grare (C-379/96), Boeykens (C-380/96), Serneels (C-381/96), Parotte (C-382/96), Delbrouck (C-383/96), Props (C-384/96) ja Office national des pensions (jäljempänä ONP).

3 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 9.1.1997 antamalla määräyksellä asiat yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

4 Palkattujen työntekijöiden vanhuuseläkkeistä ja toimeentulosta 24.10.1967 tehdyssä kuninkaan päätöksessä nro 50 (Moniteur belge 27.10.1967; jäljempänä kuninkaan päätös nro 50), jota sovellettiin 1.1.1991 asti, vahvistettiin miesten säännönmukaiseksi eläkeiäksi 65 vuotta ja naisten säännönmukaiseksi eläkeiäksi 60 vuotta.

5 Kuninkaan päätöksen nro 50 10 §:n nojalla oikeus eläkkeeseen kertyy kalenterivuosittain perustuen eläkkeensaajan palkasta laskettavaan osuuteen, jonka suuruus vahvistettiin tiettyjen erityissääntöjen mukaisesti ja joka otettiin huomioon 75- tai 60-prosenttisesti sen mukaan, oliko etuuden saajalla puoliso elätettävänään. Kutakin kalenterivuotta vastaavan murtoluvun osoittajana oli laskentayksikkö ja nimittäjänä luku, joka ei saanut olla suurempi kuin 45 miesten osalta eikä suurempi kuin 40 naisten osalta.

6 Jos ammattiura oli kestänyt kauemmin kuin 40 tai 45 vuotta, huomioon otettiin tähän ajanjaksoon kuuluvat edullisimmat kalenterivuodet.

7 Kuninkaan päätöksessä nro 50 säädettiin, että sekä miehet että naiset voivat varhaistaa vanhuuseläkkeelle jäämistään viisi vuotta vähimmäiseläkeiästä niin, että tätä eläkettä vähennettiin viisi prosenttia kultakin varhaistetulta eläkevuodelta. Varhaistamismahdollisuus poistettiin naisilta 16.7.1976 tehdyllä kuninkaan päätöksellä nro 415.

8 Uudessa järjestelmässä, joka luotiin *loi instaurant un âge flexible de la retraite pour les travailleurs salariés et adaptant les pensions des travailleurs salariés à l'evolution du bien-être général* -nimisellä lailla (palkattujen työntekijöiden joustavan eläkeiän käyttöön ottamisesta ja palkattujen työntekijöiden eläkkeiden mukauttamisesta yleisen hyvinvoinnin kehitykseen 20.7.1990 annettu laki, Moniteur belge 15.8.1990; jäljempänä vuoden 1990 laki), säädettiin sekä miesten että naisten osalta mahdollisuudesta jäädä 1.1.1991 lähtien eläkkeelle 60-vuotiaana.

9 Vuoden 1990 laissa säädettiin eläkkeen laskemisesta, että oikeus vanhuuseläkkeeseen kertyy kalenterivuosittain perustuen kuninkaan päätöksellä nro 50 vahvistettuun eläkkeensaajan palkan murtolukuun, jonka nimittäjänä on miesten osalta 45 ja naisten osalta 40.

10 Vuoden 1990 laissa kumottiin lisäksi miesten osalta sääntö eläkkeen vähentämisestä viidellä prosentilla varhaistamisvuotta kohti.

11 Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa kielletään kaikenlainen sukupuoleen perustuva välitön tai välillinen syrjintä vanhuusetuuksien kaltaisten etuuksien laskentaperusteissa.

12 Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, jossa mahdollistetaan poikkeukset tästä periaatteesta, säädetään seuraavaa:

"1. Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:

a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin;

— —".

13 Asiassa C-154/92, Van Cant, 1.7.1993 annettuun tuomioon (Kok. 1993, s. I-3811) johtaneessa ennakkoratkaisupyynnössä Arbeidsrechtbank te Antwerpen kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, onko edellä esitetty miespuolisten työntekijöiden työeläkkeen laskentatapa direktiivin 4 artiklassa tarkoitettua sukupuoleen perustuvaa syrjintää.

14 Edellä mainitussa asiassa Van Cant antamansa tuomion 13 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että jos kansallisessa lainsäädännössä on poistettu naispuolisten ja miespuolisten työntekijöiden eläkeiässä ollut ero, minkä toteaminen tosiseikkaa koskevana kysymyksenä on kansallisen tuomioistuimen tehtävä, ei enää voida vedota direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaan tähän eri eläkeikään liittyvän työeläkkeen laskentatapaa koskevan eron voimassapitämisen oikeuttamiseksi.

15 Samassa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että direktiivin 4 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan kanssa on ristiriitaista se, että kansallisessa

lainsäädännössä, jonka mukaan miespuoliset ja naispuoliset työntekijät voivat jäädä eläkkeelle samanikäisinä, eläkkeen suuruuden laskemistavassa olisi edelleen sukupuoleen perustuva ero, joka liittyy aikaisemman lainsäädännön mukaiseen eri eläkeikään.

16 ONP oli myöntänyt 18.12.1990 ja 16.12.1994 välisenä aikana tekemillään päätöksillä tässä asiassa kyseessä oleville henkilöille, jotka kaikki ovat miespuolisia työntekijöitä, työeläkkeen, joka perustui ammattiuraan, jonka osalta käytettiin laskentaperusteena murtolukua, jonka nimittäjänä oli 45.

17 Kyseessä olevat etuuden saajat ovat nostaneet kanteet Arbeidshof te Antwerpenissä (C-378/96—C-381/96), Arbeidshof te Gentissä (C-377/96) sekä Cour du travail de Liègessä (C-382/96—C-384/96) vaatien, että eläkkeet lasketaan neljäskymmenesosien eikä neljäskymmenesviidesosien mukaan.

18 Arbeidshof te Gent vahvisti 8.9.1995 antamallaan tuomiolla ONP:n päätöksen. Sitä vastoin Cour du travail de Liège muutti tämän viranomaisen päätöksiä 10.11.1995 ja 15.12.1995 antamillaan tuomioilla katsoen, että etuuden saajilla oli oikeus työeläkkeeseen siten, että ammattiuran laskentaperusteena käytetään neljäskymmenesosia. Arbeidshof te Antwerpen hyväksyi myös etuuden saajien vaatimukset 10.1.1996 antamillaan neljällä tuomiolla.

19 De Vriendt (C-377/96) ja ONP (C-378/96—C-384/96) valittivat Cour de cassationiin.

20 Näiden valitusten ollessa vireillä Belgian parlamentti hyväksyi 19.6.1996 vuoden 1990 lakia koskevan tulkintalain (Moniteur belge 20.7.1996; jäljempänä tulkintalaki).

21 Tulkintalain 2 §:ssä määritellään "työeläke" seuraavasti:

"Palkattujen työntekijöiden joustavan eläkeiän käyttöön ottamisesta ja palkattujen työntekijöiden eläkkeiden mukauttamisesta yleisen hyvinvoinnin kehitykseen 20.7.1990 annetun lain 2 §:n 1, 2 ja 3 momentin sekä 3 §:n 1, 2, 3, 5, 6 ja 7 momentin mukaisesti 'työeläkkeellä' tarkoitetaan sellaista korvaavaa tuloa, joka myönnetään etuuden saajalle, jonka katsotaan tulleen työhön soveltumattomaksi vanhuuden vuoksi, minkä oletetaan miespuolisten työntekijöiden osalta tapahtuvan 65 vuoden iässä ja naispuolisten työntekijöiden osalta 60 vuoden iässä."

22 Asiakirja-aineistosta ilmenee, että sosiaaliturvan nykyaikaistamisesta ja lakisääteisten eläkejärjestelmien elinkelpoisuuden varmistamisesta on 26.7.1996 annettu puitelaki (Moniteur belge 1.8.1996) ja että tämän puitelain täytäntöönpanosta on 23.12.1996 tehty kuninkaan päätös (Moniteur belge 17.1.1997). Nämä säädökset ovat tulleet voimaan 1.7.1997 ja niissä säädetään seuraavista seikoista:

— miesten osalta eläkeikä pidetään 65 vuodessa ja eläke lasketaan edelleen neljäskymmenesviidesosan mukaan;

— naisten osalta eläkeikä nostetaan asteittain 65 vuoteen ja samaten mukautetaan asteittain eläkkeen laskentaperustetta 13 vuoden siirtymäaikana, joka päättyy vuonna 2009;

— samanaikaisesti ja samalla asteittaisuudella mukautetaan ikärajat sosiaaliturvan muilla sektoreilla niin, että vuonna 2009 saavutetaan 65 vuoden ikäraja naisten osalta näilläkin sektoreilla;

— joustava eläkeikä säilytetään eli miehillä ja naisilla on mahdollisuus päästä varhaiseläkkeelle 60-vuotiaana, sikäli kuin ammattiuraa koskeva edellytys täyttyy. Tämä edellytys oli 20 vuotta vuonna 1997 ja se kohoaa asteittain niin, että vuonna 2005 edellytetään 35 vuoden työssäoloa.

23 Koska Cour de cassation ei ollut varma vuoden 1990 lain, sellaisena kuin se on tulkintalain mukaan, yhteensoveltuvuudesta yhteisön oikeuden kanssa, se päätti lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat kolme ennakkoratkaisukysymystä:

"1) Onko 19.12.1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 7 artiklaa tulkittava siten, että sen mukaan jäsenvaltiot voivat vahvistaa sukupuolesta riippuen eri tavalla iän, jolloin miesten ja naisten katsotaan tulleen ikänsä vuoksi työntekoon soveltumattomiksi ja jolloin heillä on työntekijöille kuuluva oikeus jäädä työeläkkeelle, ja että jäsenvaltiot tämän vuoksi voivat laskea eläkkeet eri tavalla siten kuin esillä olevassa päätöksessä on esitetty?

2) Onko kyseistä artiklaa tulkittava siten, että sen kanssa ristiriidassa on, että miehillä, joiden katsotaan olevan ikänsä vuoksi työntekoon soveltumattomia 65 vuoden iässä, ja naisilla, joiden katsotaan olevan ikänsä vuoksi työtekoon soveltumattomia 60 vuoden iässä, ja jotka menettävät kyseisen iän saavutettuaan oikeutensa sosiaaliturvaetuuksiin, kuten työttömyyskorvaukseen, on ehdoton oikeus jäädä eläkkeelle saavutettuaan 60 vuoden iän ja että eläkkeen suuruus lasketaan eri tavalla siitä riippuen, onko kyseessä mies vai nainen?

3) Tarkoitetaanko 19.12.1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 7 artiklassa käytetyllä käsitteellä 'eläkeikä' (hollanniksi 'pensioengerichtigde leeftijd', ranskaksi 'l'âge de la retraite', englanniksi 'pensionable age') ikää, joka antaa oikeuden eläkkeeseen, vai tarkoitetaanko sillä ikää, jolloin työntekijän katsotaan kansallisen lainsäädännön perusteella olevan ikänsä vuoksi työntekoon soveltumaton ja jolloin hän saa korvaavaa tuloa, joka sulkee pois oikeuden muihin tällaisena korvaavana tulona pidettäviin sosiaaliturvaetuuksiin?

Voidaanko eläkeiän käsitettä tulkita siten, että se kattaa edellä mainitut kaksi määritelmää?"

24 Näillä kysymyksillä, joita on tarkasteltava yhdessä, kansallinen tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, onko direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa tulkittava niin, että siinä jätetään jäsenvaltioille mahdollisuus vahvistaa ikä, jossa palkattujen työntekijöiden katsotaan tulleen työhön soveltumattomiksi vanhuuden vuoksi niin, että työeläkeoikeus voidaan myöntää miehille 65 vuoden iässä ja naisille 60 vuoden iässä, ja näin ollen laskea eläkkeen määrä eri tavoin työntekijän sukupuolen perusteella, vaikka miespuoliset työntekijät voivatkin vedota ehdottomaan oikeuteen saada korvaavaa tuloa, jota maksetaan eläkkeen muodossa 60 vuoden iästä lähtien.

25 Aluksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyä poikkeusmahdollisuutta on tulkittava suppeasti (ks. mm. asia C-328/91, Thomas ym., tuomio 30.3.1993, Kok. 1993, s. I-1247, 8 kohta). Näin ollen siinä tapauksessa, että jäsenvaltio tämän artiklan nojalla määrää eri vanhuus- ja työeläkeiän miehille ja naisille, sallitut poikkeukset rajoittuvat sellaiseen erilaiseen kohteluun, joka on välttämättä ja objektiivisesti yhteydessä eläkeiän eroon (em. asia Thomas ym. ja asia C-137/94, Richardson, tuomio 19.10.1995, Kok. 1995, s. I-3407, 18 kohta). Jos sitä vastoin kansallisesta lainsäädännöstä on poistettu työntekijöiden eläkeiän ero, jäsenvaltio ei voi pitää voimassa sukupuoleen perustuvaa, eri eläkeikään liittyvää työeläkkeen laskentatapaa (em. asia Van Cant, tuomion 13 kohta).

26 Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan poikkeuksista ilmenee, että yhteisön lainsäätäjän tarkoituksena on ollut antaa jäsenvaltioille oikeus pitää väliaikaisesti voimassa eläkeasioissa naisille kuuluvat paremmat etuudet, jotta jäsenvaltiot voisivat muuttaa asteittain eläkejärjestelmiään tältä osin vaarantamatta näiden järjestelmien monimutkaista taloudellista tasapainoa, joiden merkityksestä yhteisön lainsäätäjä on hyvin tietoinen (asia C-9/91, Equal Opportunities Commission, tuomio 7.7.1992, Kok. 1992, s. I-4297, 15 kohta).

27 On siis määritettävä, liittyykö eläkkeiden laskemistapaa koskeva erilainen kohtelu pääasian kaltaisessa tapauksessa välttämättä ja objektiivisesti sellaisten kansallisten säännösten voimassa pitämiseen, joissa vahvistetaan työeläkeikä eri tavoin sukupuolen perusteella ja jotka näin ollen kuuluvat direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen poikkeusten soveltamisalaan.

28 Tältä osin on muistutettava, että, kuten edellä mainitussa asiassa Van Cant annetun tuomion 13 kohdasta ilmenee, on kansallisen tuomioistuimen tehtävä tosiseikkaa koskevana kysymyksenä todeta, onko kansallisessa lainsäädännössä pidetty voimassa naispuolisten ja miespuolisten työntekijöiden eri eläkeiät.

29 Siinä tapauksessa, että tämä ero on pidetty voimassa, on todettava, että työeläkkeen myöntämistä koskevan iän vahvistaminen määrää tosiasiallisesti sen ajan pituuden, jolloin etuuden saajat voivat osallistua eläkejärjestelmän rahoittamiseen.

30 Tällaisessa tapauksessa näyttää siltä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisesta kansallisesta lainsäädännöstä johtuva eläkkeen laskentatapaa koskeva erilainen kohtelu liittyy välttämättä ja objektiivisesti eläkeiän vahvistamisessa voimassa pidettyyn eroon.

31 Edellä tarkasteltujen seikkojen valossa esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava niin, että siinä kyseinen jäsenvaltio oikeutetaan laskemaan eläkkeen määrä eri tavoin työntekijän sukupuolesta riippuen, jos kansallisessa lainsäädännössä on pidetty voimassa eri eläkeikä miespuolisille ja naispuolisille työntekijöille.

Oikeudenkäyntikulut

32 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Belgian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Belgian Cour de Cassationin 4.11.1996 tekemillään päätöksillä esittämät kysymykset seuraavasti:

Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava niin, että siinä kyseinen jäsenvaltio oikeutetaan laskemaan eläkkeen määrä eri tavoin työntekijän sukupuolesta riippuen, jos kansallisessa lainsäädännössä on pidetty voimassa eri eläkeikä miespuolisille ja naispuolisille työntekijöille.

Ragnemalm Schintgen Mancini

Murray Hirsch

Julistettiin Luxemburgissa 30 päivänä huhtikuuta 1998.

R. Grass H. Ragnemalm

kirjaaja kuudennen jaoston puheenjohtaja